

Zadie Smith, Risteymiä | Maailmankirjat

Elämän rytmi. LIISA RINNE

Zadie Smithin neljäs romaani *„Risteymiä“* on rohkea teos. Sen rakenne, kieli ja henkilöt, kaikki sykkivät elämää, kuohaavat kuin veri, ovat raakana ja paljaana tässä. Haasteellinen lukea, vähän. Hauska, koskettava, viihdyttävä, ehdottomasti.

– Tästä helteestä se johtui. Olive, tule tänne, kulta.

– Ei minun lähelleni! En tahdo, että silmäni turpoavat! Tuossa minun lapsenlapseni nyt on. Ainoa jonka luultavasti saankaan, jos tilanne jatkuu nykyisellään. Olen allerginen omalle lapsenlapselleni.

– Äiti, nyt riittää.

He istuvat ääneti valtaistuimella, katselevat eri suuntiin. Ongelmana on kaksi erilaista aikakäsitystä. Kyllä hän tietää, että hänen elämellinen puolensa pitäisi jo tehdä ratkaisuja.”

Smithin teksti on täynnä ironiaa, viiltävää surun ja huumorin leikkauspistettä. On äitejä ja tyttöjä, naisia ja aviomiehiä, isiä ja poikia – ihmisiä keskenään. Ja on NW, postinumeroluotois-Lontoossa. Teoksen englanninkielinen nimi NW viittaa postinumeroalueeseen, jonka sisälle tiivistyy koko moderni yhteiskunta, sen rappio, unelmat ja toiveet, pyrkimys parempaan. Mutta mitä se parempi sitten on?

“Natalien versio Leahin ja Michelin anekdootista on ohi. Puheenvuoro siirtyy muille, jotka kertovat anekdootinsa itsevarmemmin elkein, kytkevät ne laajempii kulttuurisiin yhteyksiin, sanomalehtikeskusteluihin. Leah yrittää selittää ammattiaan jollekulle jota se ei kiinnostaa. Pinaatti on suoraan maatilalta. Hetken kaikki valittavat yhdessä teknologian haittoja, mikä katastrofi etenkin teini-ikäisille, silti useimmilla on puhelin lautasen vieressä. Ojenna glaseeratut porkkanat. Vanhemmista on puolestaan tullut vanhoja ja sairaita juuri kuin heidän lapsensa haluavat itse hankkia lapsia. Monen vanhemmat ovat maahanmuuttajia – Jamaikasta, Irlannista, Intiasta, Kiinasta – eivätkä voi käsittää, miksi heitä ei ole vielä pyydetty asumaan lastensa luo, niin kuin heidän kotimaassaan on tapana. Ratkaisuksi mahdollittomaan pulmaan tajotaan teknologiaa. Porrashissejä. Tahdistimia. Lonkan tekoniveliä. Dialyysikoneita. Mutta vanhemmat eivät ole tyytyväisiä.”

Smith luo tarkkanäköisen kuvan ympäröivästä maailmasta ja ihmisistä siinä. Rotu ja luokka ovat alati läsnä liikutaanhan kaupungissa, jossa nämä seikat määrittävät ihmisen paikan ja statuksen, tekevät hänet tunnistettavaksi itselleen ja muille.

Kuka minä olen, miksi olen tässä, miksi minä, eikä joku toinen, kysymyksiä joihin romaanin neljä päähenkilöä, Leah, Keisha, Felix ja Nathan hakevat kukin vastausta. Teoksen suomenkielinen nimi *„Risteymiä“* viittaakin tähän elämän sattumanvaraisuuteen. Sirpaleisiin, toisiaan sivuaviin ihmiskohtaloihin. Tapahtumahetki on lyhyt, muutama kesäinen viikko, joka päättyy elokuun karnevaaliin. Romaanin henkilöitä vaivaa juurettomuus. Jokainen

heistä kokee juurettomuuden omalla tavallaan, kaupungissa, jossa on kasvanut, ja jota rakastaa. Teoksen sirpaleinen rakenne tukee hienosti sisältöä, luo sen rytmin. Kukin henkilö hengittää omalla tavallaan tuoden samalla oman sävynsä tekstiin. Ja karnevaaliahan eläminkin lopulta on, naamiota ja pukeutumista, todellisen minän loputonta peittelyä.

“170 Kuteit_ Tytärkuteet. Siskokuteet. Äitikuteet. Vaimokuteet. Oikeussalitekuteet. Rikkaan kuteet. Köyhän kuteet. Brittikuteet. Jamaikalaiskuteet. Oma puvustonsa kullekin. Oma puvustonsa kullekin. Mutta mieltisessään noita eri asenteita hän joutui pinnistelemään yrittäessään päättää, mikä oli aidointa, tai kenties – vähiten epäaitoa.”

Mutta mitä sitten kun naamiot riisutaan? Mitä jää jäljelle? _Risteymiä_ on myös tarina ajasta ja sen katoavaisuudesta. Ja mitä pidemmälle lukee niin sitä enemmän siitä muodostuu tarina Leahista ja Nataliestä, ystävyksistä, jotka lapsuudenaikainen tapahtuma on sitonut yhteen. Vaikka paikka ja kulttuuri ovat eri ja aikakin vain osittain sama, niin itselleni jotain hyvin tuttua on tavassa, jolla Smith kuvaa kahden tytön ystävyyttä.

Elämä myllertää ystävyden läpi, mutta kaiken aikaa taustalla on kahden pikkutytön kiintymys ja luottamus toiseen niin kuin siellä on myös näkymätön valtapeli. Hitaasti kudottu kudokseksi kasvukipuinen, pyrkimyksinen ja rakkauksinen.

Sattumaa, ennalta määrättyä, vai sittenkin oman työn tulosta – miten elämä lopulta menee? romaani kysyy. Ja antaa tilaa lukijan itsensä löytää vastaus. Romaani ei tuputa vaan avaa ajatuksen railoja, maalaa esiin joukon toisiaan risteviä elämiä, joihin tarttua, joita makostella.

Zadie Smith, *Risteymiä* (2013), WSOY, s. 349, suom. Irmeli Ruuska